

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 15. avgusta 1877.

Obseg: Kako naj gospodar skrbi za živino svojo, da mu daje dobre dohodke. — Gospodarske skušnjé. — Gospodarska novica. — O uravnavi zemljiškega davka. — Iz razglosa c. kr. deželne vlade Tržaške od 7. julija t. l. — Še nekaj o strašnih nasledkih živinske bolezni. — Šolska poročila koncem letošnjega leta. — Iz 40. odborove seje Matice Slovenske. — Mnogovrstne novice. — Angora. (Dal.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kako naj gospodar skrbi za živino svojo, da mu daje dobre dohodke.

Razjasнено s zgodovinskimi črticami.

Nekako enako kakor je bilo s človekom nekđaj, bilo je tudi z živino.

Ko je bil človek še divjak in se je klatil po gozdih, letali so tudi bik, krava, konj, osel, svinja, koza, ovca kot zverine po gozdu okoli.

Kakor te živali, tako se je preživil tudi človek le s koreninicami in zelišči. Iz začetka je človek zgrabil morda za kol, da se je teh živali ubranil. Kmalu pa je sprevidel, da mesó teh živali ni slabo za jed, zato jih je začel na vse mogoče načine loviti in pobijati. Tako ravnajo še dandanes čisto divji narodi, da čeravno so tudi drugače malo izvedeni in podučeni, zverino vendar znajo prav dobro loviti. Ko pa je človek videl, kako koristna mu je živina, začel jo je krotiti, in tako je postala živina domača, in gonil jo je po pašnikih v celih čedah.

Tako je človek iz lovca postal pastir. Nikjer pa povsodi domá gonili so ti ljudje svoje čede po svetu po krajih, kjer je bilo kaj paše. To je bil prvi korak do poljedelstva.

Pa to večno klatenje po svetu se ljudém zopet ni dopadalo; naredili so si hiše, in so svojo živino okoli te hiše pasli. Sedaj je imel človek čas, da je začel premišljavati; ogledal si je vsako reč bolj natanko in je po skušnjah in premišljavanji marsikaj iznajdel, kar mu je bilo na korist; svoje stanovanje je čedalje bolj in priležno in čednejše si napravil; začel je tudi bolj in bolj za kuhinjo skrbeti, in vse življenje si nekako prijetniše delati.

Al na živino, katera mu je toliko dobrega storila, na to je čisto pozabil. Ni jej naredil hleva, ampak zaprl jo je v temno, mokrotno luknjo. Ko je dan napočil, jo je izpustil na pašo, zvečer pa jo je prignal nazaj v tisti temni, nesnažni brlog. Še vol in konj, ki sta mu čez dan trdo delala, nista imela nič boljši od druge živine; spustil ju je pod nemilo nebó, naj si iščeta kjer koli hrane.

Ni čuda, da so tako zbolele včasih cele čede, da so se hlevi celih vasí izpraznili, in da so včasih zboleli še ljudje vsled živinske kuge.

Človek je zmirom več zahteval od živine, ta pa mu je zmirom manj dobička dajala, ker jo je tako na slabem imel. Prisiljen je toraj bil, več pozornosti obračati na svojo živino. Začeli so tedaj gospodarji spoznavati, da je treba tudi z živino lepo ravnati, če hočejo, da se bo lepo redila; da tudi živina potrebuje dobre in redne piče, čednega stanovanja in druge potrebne postrežbe.

Tudi človek se ne bo dobro počutil, ne bo zdrav ostal in ne bo dolgo živel, če ga zapreš v temno, mokrotno in nesnažno luknjo, tako tudi živina ne.

Tudi živino je treba varovati mraza in vročine, vetrov, smradu, dežja in mokrote, tudi živini se mora dati svetlobe v hlevih.

Mi se čudimo, da imajo Angleži tako lepo živino; pa ne pomislimo, da je Angleška živina zato tako lepa, ker jej tam lepo strežejo v čednih hlevih. Ne sramujmo se, učiti se od drugih narodov, delajmo naši živini tako lepe in snažne hleve, kakor Angleži, in postrežimo jej z vsem potrebnim tako, kakor Angleži, potem bo tudi naša živina tako lepa. Odvadimo se starega kopita, ker vidimo, da je slabo.

Pregovor pravi: „dobra strežba je pol krme“, — pa še pristaviti smemo, da kdor živini lepo streže, jo obvaruje tudi bolezni. Kar našo živino zjeda, to zjeda naše meso, naš živež. Kaj nam pri živini največ škode dela? Nesnaga je na životu živine, prah, blato, ki se dlake in kože drži. Če pa to vemo, treba je, krtačo in štrigelj pogostoma v roke vzeti in živino osnažiti. Živina po mrčesih mnogo trpi. Poleti jo moramo braniti muh. Tudi je dobro, če lastovkam pustimo, da si v hlevu gnjezdíče naredijo, kajti one mnogo muh pokončajo. Slabo rejena živina dobi včasih tudi uši; da se odpravijo, treba je živino dobro krmiti, snažiti in z ribjo mastjo mazati. Nekateri mažejo živino tudi s kamnenim oljem (petrolejem), pa to ni dobro, ker je posebno poleti za živino, ki mora delati, jako sitno. Kot najbolje zdravilo ušivi živini hvalijo mazilo iz živega srebra, pomešano s svinjsko mastjo v taki razmeri, da se na 1 lot mazila živega srebra vzame 6 lotov svinjske masti; al treba je paziti, da se živina ne liže potem, ko je s tem mazilom namazana, kajti živina bi po povžitem živem srebru lahko zbolela.

Da živina snažna ostane, treba je tudi dobre stelje. Živina potrebuje suhe, mehke stelje, da lahko leži, a ne sme se prehitro razmočiti, in potem moramo vzeti tako steljo, da je po njej gnoj kaj vreden. Najboljša

stelja je slama, srednja je praprot, najslabše je listje iz gozdov. Ker je pa slama draga, začeli so mnogi gospodarji šoto stljati, ki je prav dobra. Na Reni, kjer raste mnogo dobrega vina, že šoto zeló rabijo, in pravijo, da je vinogradom prav ugodna. Če je slama predolga, je dobro, da se čez sredo prereže; žival si jo lože razkoplje, da mehko leži; tudi je dolga slama lahko na enem koncu že mokra, na drugem pa še suha. Gnoj je treba vsak dan sproti izpod živine proč spraviti, da ostane vedno suha in snažna. Tudi ni dobro, če je živina celi dan zaprta; treba jo je včasih pod milo nebó na frišni zrak iz hleva izpustiti. Zgodilo se je že, da je živina, ki je bila vedno v temnem hlevu zaprta, oslepela, hroma postala, ali da ni bila več za pleme. Najmanj pol ure vsak dan mora živina iz hleva na prosto priti, kar se lahko zgodi, kedar se napaja. Živina, ki je zmirom zaprta, ne mara jesti.

Zaradi krme veljá pa, kar pri človeku: „Kar za kubinjo potrašiš, to si prihraniš pri lekarni (apoteki)“, to se pravi, če živina zbolí, imaš več škode, kakor če bi jej bil prej z dobro krmo postregel.

Bil je čas, to je bilo konec prejšnjega stoletja, ko so hoteli za živino ravno tako vse kuhati, kakor za ljudi. Toda to je bilo pretežavno in tudi predrago zaradi kurjave in dela, zato so začeli to zopet opuščati. Mi sicer ne rečemo, da bi se moralo vse kuhati, — pri nekaterih tvarinah, ki imajo mnogo beljaka v sebi, bi bilo to še napačno, ker je beljak kuhan še teže prebavljiv nego surov, — vendar se mora v obče reči, da bi bila mlačna jed tudi za živino (razen konj) boljša, kakor mrzla. Živina potrebuje za življenje neko gorkoto, ta gorkota se naredi iz vžite krme. Brez gorkote žival tudi nič prebaviti (v želodcu prekuhati) ne more, zato se zmirom nekaj živeža porabi za to, da se ohrani v životu potrebna gorkota. Če pa damo živini gorko jed, potem ni treba v želodcu gorkote še le delati, in potem tudi ni treba toliko krme. Kdor ima tedaj malo krme, pa dosti kurjave, temu na vsak način bolj kaže, če živini krmo kuha, ker je potem precej manj sné. Pa ne samo zato, da prihranimo krme, posebno zato bi morali živini krmo kuhati, ker jo s tem obvarujemo marsikaterih bolezni.

Treba pa je tudi vedeti to, kako se mora krma s krmo mešati, da živini najbolj tekne. Krma naj se s krmo tako meša, da daje mesá in mastí, če hočemo močno živino, — ali pa mleka, če hočemo mleko. Ena krma dela bolj mleko, druga bolj mesó; tedaj je treba znati, kako se mora krma s krmo mešati, da bo živina po naši volji.

Zdaj se še praša: koliko krme je treba pokladati živini? Oče umnega kmetovanja, slavni Thaer, pravi: „Bolje ko boš živino redil, več dobička ti bo dala.“ S tem pa je hotel reči: daj živini ne samó dobre, ampak tudi dovolj krme. To se dá lahko dokazati. Da živina živi, zato potrebuje svojo mero živeža. Če jej pa več damo, kakor za samo življenje potrebuje, potem nam bo rodila mast, meso, mleko, ali pa bode za delo močna. Če jej pa premalo damo, potem mora jemati od svoje mastí in od mesá, in živina — hujša. Kar tedaj živini več krme damo, toliko več nam ona povrne v podobi mesá, masti, mleka itd.

Konečno pa še nekaj. Živino mora kmetovalec imeti, in če bi mu tudi družega dobička ne vrgla, že zavoljo gnoja. Naj tedaj tako ravná z njo, kakor smo zgoraj učili, potem mu bo donašala živinica njegova gotove in dobre dohodke.

Gospodarske skušnje.

* *Goveda in konji se dadó nadležnih muh obvarovati*, če se s sukmeno cunjó, katera je bila v ribjo mast pomočena, po životu dobro oribajo. Ker pa ribja mast smrdí in tudi dober kup ni, so na več krajih Nemčije za boljše spoznali pelinovo vodo, s katero se živina, kolikorokrat treba, umije.

Gospodarske novice.

* *Goveja kuga se je zopet prikazala*. Na Nemškem in Angleškem jo imajo; zato je ministerstvo kmetijstva na Pruskem z ukazom od 22. julija t. l. brž prepovedalo živinske sejme v Berolinu, kakor tudi v Vratislavi, Opelnu, Hamburgu in Altoni. Na Angleškem se je goveja kuga pokazala prav v Londonu samem. Bati se je sploh, da ne bi Turško-Ruska vojska zatrosila po več deželah te pošasti, kakor se je to v enacih vojskah že večkrat zgodilo.

O uravnavi zemljiškega davka.

Preteklega meseca julija se je na Kranjskem vcenilo

I. od vcenilcev, in sicer:

a) njiv, senožet

		parcelami	
v cenilnem okraji	Krškem	5 občin	s 12038
„	Črnomeljskem	2 občini	z 9048
„	Kočevskem	4 občine	z 6720
„	Litijskem	5 občin	z 5877
„	okolice Ljubljanske	3 občine	z 5381
„	Novomeškem	4 občine	z 5300
„	Kamniškem	6 občin	z 4805
„	Postojnskem	5 občin	z 4015
„	Radoljskem	4 občine	z 3059
„	Logaškem	4 občine	z 2523

b) gozdov:

v cenilnem okraji	Kranjskem	14 občin	z 2548
„	Krškem	8 občin	z 2479
„	Kamniškem	5 občin	z 1041
„	okolice Ljubljanske	2 občini	z 857
„	Radoljskem	1 občina	z 297
„	Logaškem	2 občini	z 71

II. Gozdni poročevalci (referenti) so pa prejšnjo vcenitev (Vereinsschätzung) dovršili:

v cenilnem okraji	Krškem	v 7 občinah	z 1360
„	Logaškem	v 9 „	z 1006
„	Radoljskem	v 7 „	z 403

Iz razglasa

c. kr. deželne vlade Tržaške od 7. julija t. l.

o državni podpori za izrejevanje žebet na Primorskem.

Po tem razglasu bode c. kr. ministerstvo za poljedelstvo, kakor doslej, tako tudi vprihodnje, dajalo pripomočke takim gospodarjem ali takim družbam, ki se pečajo z umno odrejo žebet. Dobijo pa državno podporo le, če h krati najmanj štiri žebeta odredijo, vse eno, ali jih je prosilec sam priredil ali pa kupil. — Žrebčki ne smejo še presegati enega leta v tistem času, ko se je pripomoček zaprosil za-nje. — Žrebčki, katerim se ima dajati pripomoček, morajo biti dobrega rodú in taki, od katerih je pričakovati, da se dobro izredé. — Gospodar se zavezuje s pogodbo in pismom, da bode umno in s potrebno skrbjo odredil žrebčke najmanj tri leta, to je, dotlej, da dosežejo tri leta in